

महाराष्ट्र शासनाचा २०११-१२ या वर्षाचा
अर्थसंकल्प विधानसभेला सादर करताना

श्री. अजित पवार उपमुख्यमंत्री (वित्त)

यांनी बुधवार, दिनांक २३ मार्च २०११ रोजी
केलेले भाषण

भाग पहिला

अध्यक्ष महाराज,

मी आपल्या अनुमतीने सन २०११-१२ या वर्षाचा राज्याचा अर्थसंकल्प सभागृहाला सादर करीत आहे.

२. राज्यात कृषी व उद्योग क्षेत्राची उन्नती व्हावी व त्या माध्यमातून तरुणांना रोजगार उपलब्ध व्हावा, तसेच राज्याच्या सर्व भागांचा व समाजातील सर्व घटकांचा, विशेषतः दुर्बल घटकांच्या विकासात वाटा असावा हा दृष्टीकोन अर्थसंकल्प तयार करताना समोर ठेवला आहे.

स्थूल आर्थिक आढावा व राज्याचे उत्पन्न. ३. पुर्वानुमानानुसार २००४-०५ च्या स्थिर किमतीवर आधारित राज्याचे स्थूल राज्य उत्पन्न २०१०-११ मध्ये १०.५ टक्क्यांनी वाढणे अपेक्षित आहे. आधीच्या वर्षी राज्याच्या स्थूल राज्य उत्पन्नात ८.७ टक्के वाढ झाली होती. महाराष्ट्राचे अंदाजित दरडोई राज्य उत्पन्न सन २००९-१० मध्ये ७४ हजार २७ रुपये इतके आहे, तर अंदाजित दरडोई राष्ट्रीय उत्पन्न ४६ हजार ४९२ रुपये इतके आहे. अखिल भारतीय घाऊक किमतींच्या निर्देशांकावर आधारित चलनवाढीचा दर जानेवारी, २०११ करिता ८.२ टक्के इतका होता, तर जानेवारी, २०१० करिता तो ८.५ टक्के होता. पायाभूत वर्ष १९९३-९४ वर आधारित अखिल भारतीय औद्योगिक उत्पादनाच्या सरासरी निर्देशांकात एप्रिल ते डिसेंबर, २०१० या कालावधीकरिता मागील वर्षाच्या याच कालावधीच्या तुलनेत ८.६ टक्के एवढी वाढ झाली.

कृषि दृष्टीकोन. ४. राज्याच्या प्रगतीत कृषि क्षेत्राचे महत्व अनन्यसाधारण आहे. कृषि क्षेत्राचा सर्वांगीण विकास व्हावा आणि त्या माध्यमातून शेतकऱ्यांचे व ग्रामीण भागातील जनतेचे राहणीमान सुधारावे यासाठी शासन सातत्याने

प्रयत्नशील आहे. या दृष्टीने शासन शेतीसाठी लागणाऱ्या सर्व बाबींचा पुरवठा सुरळीत रहावा तसेच शेतीच्या उत्पादकतेत वाढ व्हावी यासाठी विविध कार्यक्रम राबवित आहे. मी या संदर्भातील माझे अर्थसंकल्पीय प्रस्ताव थोडक्यात आपल्यासमोर ठेवतो.

अल्प व्याज दराने पिक कर्ज.

५. शेतकऱ्यांना अल्प व्याज दराने, अल्पमुदत शेतीकर्ज उपलब्ध करण्याच्या योजनेनुसार मुदतीत पिक कर्जाची परतफेड करणाऱ्या शेतकऱ्यांना रुपये ५० हजार पर्यंतचे कर्ज शुन्य टक्के व्याज दराने व त्या पुढील रुपये ३ लाख पर्यंतचे कर्ज २ टक्के व्याज दराने उपलब्ध होणार आहे. या योजने अंतर्गत घावयाच्या व्याज अनुदानासाठी सन २०११-१२ करिता रुपये ८४ कोटी २८ लक्ष इतकी तरतूद प्रस्तावित आहे. शेतकऱ्यांना वेळेवर खत उपलब्ध व्हावे यासाठी राज्य शासन गेल्या तीन वर्षांपासून खतांचा राखीव साठा ठेवत आहे. ही योजना पुढील खरीप हंगामासाठीही सुरु ठेवण्यात येणार आहे. त्यासाठी रुपये ५१ कोटी ५० लक्ष तरतूद ठेवण्यात आली आहे. त्यासाठी आवश्यक ती थकहमीही उपलब्ध केली जाईल.

शेतकऱ्यांच्या कृषिपंपाना वीज अनुदान.

६. राज्यात जवळ जवळ ३१ लक्ष कृषि पंप आहेत. राज्यातील शेतकऱ्यांचे कृषि उत्पन्न वाढविण्यासाठी कृषि पंपाना पुरविण्यात येणाऱ्या विजेकरिता अनुदान देण्यात येते. सन २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये २ हजार ५०० कोटी अनुदान प्रस्तावित आहे.

कृषि पंपाचे विद्युतीकरण.

७. सन २०१०-११ मध्ये महावितरण कंपनी २ लक्ष ७५ हजार कृषि पंपांना वीज जोडणी उपलब्ध करून देणार आहे. एप्रिल २०११ पासून 'मागेल त्याला वीज जोडणी' या दिशेने वाटचाल करण्याचा आमचा प्रयत्न आहे. कृषि पंप विद्युतीकरण कार्यक्रमस वेग यावा यासाठी कृषि पंपांच्या विद्युतीकरणाचा अनुशेष भरून काढण्याकरिता रुपये ८० कोटीची तरतूद २०११-१२ या वर्षाकरिता प्रस्तावित आहे.

कृषि संजीवनी
योजना- २०११:

८. विजेच्या दरात मोठी सवलत दिली तरी अनेक शेतकऱ्यांकडे विजेची देयके थकलेली आहेत. शेतकरी बांधवांकडे डिसेंबर, २०१० अखेर चीज बिलापोटी सुमारे रुपये ५ हजार ९०० कोटी थकबाकी असून यापैकी रुपये २ हजार ९१० कोटी मुद्दल, रुपये २ हजार ९३० कोटी व्याज आणि रुपये ५९ कोटी विलंब आकार आहे. या प्रश्नातून मार्ग काढता यावा म्हणून मी शेतकऱ्यांसाठी 'कृषि संजीवनी योजना' जाहीर करतो आहे. या योजनेनुसार मुद्दलाची विशिष्ट तारखेपर्यंतची थकबाकी पूर्णपणे भरणा करणाऱ्या कृषी पंपधारकांचे व्याज व विलंब आकार माफ करण्याचा महत्वाचा निर्णय घेण्यात आला आहे. या योजनेचा फायदा २२ लक्ष शेतकऱ्यांना होईल. या योजनेचे अन्य तपशिल सविस्तरपणे नंतर दिले जातील.

राष्ट्रीय कृषि
पिक विमा
योजना.

९. राज्यात केंद्र शासनाच्या मदतीने राष्ट्रीय कृषि विमा योजना, सुधारित राष्ट्रीय कृषि विमा योजना व हवामान आधारित पिक विमा योजना राबविण्यात येत आहे. या तीनही योजनांमध्ये विमा हप्ता अनुदान उपलब्ध करून दिले जाते. त्यासाठी अंदाजपत्रकात रुपये ८३ कोटी तरतूद करण्यात आली आहे. पिक विमा योजनेत सुमारे २६ लक्ष शेतकऱ्यांचा सहभाग आहे. निसर्गावर आधारित शेती करणाऱ्या शेतकऱ्यांना त्यामुळे विशेष दिलासा मिळणार आहे.

राष्ट्रीय कृषि
विकास
योजना.

१०. सन २०१०-११ मध्ये कोरडवाहू क्षेत्रात कडधान्य व तेलबिया विकासासाठी विशेष मोहिम, सूक्ष्म सिंचन, कोकण विभागात बियाणे बदल कार्यक्रम, मालगुजारी तलावांची दुरुस्ती, तालुका बिजगुणन केंद्रांचे बळकटीकरण, कांदा साठवण इत्यादी प्रकल्पांकरिता राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेंतर्गत रुपये ३०० कोटी पेक्षा अधिक खर्च अपेक्षित आहे. सन २०११-१२ करिता त्यासाठी रुपये ४१५ कोटी तरतूद प्रस्तावित करण्यात आली आहे.

केंद्र योजनांसाठी तत्सुद. ११. कृषि विभागांतर्गत राज्यात राबविण्यात येणाऱ्या कृती आराखडा, तेलबिया योजना, कापूस विकास तंत्रज्ञान अभियान, राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियान इत्यादी केंद्र पुरस्कृत योजनांसाठी रुपये २०९ कोटी ७० लक्ष तरतूद केंद्र हिश्यासाठी अर्थसंकल्पित करण्यात आली आहे. त्यास अनुरूप राज्य हिश्याची तरतूद उपलब्ध केली जाईल.

कृषि पणन विकास प्रकल्प. १२. राज्यातील पणन व्यवस्थेतील पायाभूत सुविधांचे बळकटीकरण व आधुनिकीकरण करण्याकरिता राज्यातील ३३ जिल्ह्यांमध्ये जागतिक बँक सहाय्यित 'महाराष्ट्र स्पर्धाक्षम कृषि विकास प्रकल्प' राबविण्यात येत आहे. सन २०११-१२ करिता या प्रकल्पास रुपये ४५ कोटी निधी अर्थसंकल्पित करण्याचे प्रस्तावित आहे. तसेच 'कृषि-व्यापार विषयक पायाभूत सुविधा विकास प्रकल्प' सन २०११-१२ पासून कार्यान्वित करण्यात येत आहे. यासाठी सन २०११-१२ करिता रुपये १५ कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे.

काढणी पश्चात व्यवस्थापन. १३. राज्य शासनाने वाशी, नवी मुंबई येथे रुपये १८ कोटी किंमतीच्या आंबा वि-किरण प्रकल्पास तसेच रुपये ३ कोटी ५० लक्ष किंमतीच्या लघु काजू प्रक्रिया व साठवणूक प्रकल्पास मान्यता दिली आहे. कळवण, जिल्हा नाशिक येथे डाळींब, द्राक्ष व कांदा पिकाकरिता, राहाता, जिल्हा अहमदनगर येथे फळे व भाजीपाल्याकरिता आणि यावल, जिल्हा जळगांव येथे केळी पिकाकरिता निर्यात सुविधा केंद्रांच्या उभारणीस तसेच त्याभोवती प्रत्येकी ५ फार्म पॅक हाऊसेस उभारण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. यासाठी सन २०११-१२ मध्ये आवश्यक ती तरतूद उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र ग्रामीण रोजगार हमी योजना. १४. राज्य निधीतून रोजगार हमी योजनेकरिता सन २०१०-११ या वर्षात जानेवारी २०११ अखेर रुपये ३६२ कोटी इतका खर्च झाला आहे. सन २०११-१२ करिता रुपये ७४५ कोटी इतका नियतव्यय प्रस्तावित करण्यात आला आहे. यापैकी वैयक्तिक लाभाच्या योजनांपैकी जवाहर

विहिर योजनेकरिता रुपये २२१ कोटी, फलोत्पादन योजनेकरिता रुपये १३४ कोटी व शेततळी योजनेसाठी रुपये २४ कोटी ३२ लक्ष तरतूद प्रस्तावित करण्यात आली आहे.

नाबार्ड १५. सन २००९-१० पासून ग्रामीण पायाभूत विकास निधी अंतर्गत अर्थसहाय्यातून मेगा पाणलोट विकास कार्यक्रम राबविण्यात येत आहे. आतापर्यंत एकूण ४३ प्रकल्पांचे सविस्तर प्रकल्प अहवाल नाबार्डकडे मान्यतेसाठी पाठविण्यात आले असून त्यापैकी रुपये ६९ कोटी ४७ लक्ष किंमतीच्या १६ प्रकल्पांना नाबार्डने मान्यता दिली आहे. सन २०११-१२ वर्षाकरिता या कार्यक्रमासाठी रुपये ६२ कोटी १८ लक्ष नियतव्यय प्रस्तावित आहे.

एकात्मिक १६. केंद्र पुरस्कृत एकात्मिक पाणलोट व्यवस्थापन कार्यक्रम योजनेंतर्गत पाणलोट व्यवस्थापन कार्यक्रम योजनेंतर्गत ९ लक्ष ९५ हजार हेक्टर क्षेत्राच्या २४३ पाणलोटांना केंद्र शासनाने मंजूरी दिली आहे. या प्रकल्पांची एकूण किंमत रुपये १ हजार २५५ कोटी आहे. यासाठी सन २०११-१२ या वर्षाकरिता आवश्यक ती तरतूद उपलब्ध केली जाईल.

कंत्राटी १७. शेतकऱ्यांना जोडधंदा व त्यांतून आर्थिक उत्पन्न प्राप्तीसाठी कंत्राटी पद्धतीने कुक्कुट पालन योजना राबविण्याचे प्रस्तावित आहे. या योजनेंतर्गत या क्षेत्रातील खाजगी उद्योजकांच्या सहकार्याने लाभार्थींना एक दिवसाची कुक्कुट पिल्ले संगोपनासाठी उपलब्ध करून देण्यात येतील. कुक्कुट पिलांच्या संगोपनानंतर उद्योजक लाभार्थींकडून पक्ष्यांची खरेदी करतील. लाभार्थींना द्यावयाच्या विविध सवलतीसाठी रुपये २० कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे.

पशुवैद्यकीय संस्थांचे आधुनिकीकरण व बळकटीकरण. १८. राज्यातील पशुधनास वैद्यकीय सुविधा पुरविण्यासाठी स्थापन करण्यात आलेल्या विविध स्तरावरील दवाखान्यांचे बांधकाम, आधुनिकीकरण व बळकटीकरणाचा कार्यक्रम शासनाने हाती घेतला आहे. यासाठी २०११-१२ या वर्षाकरिता जिल्हा व राज्य योजनांतर्गत रुपये ५७ कोटी २७ लक्ष प्रस्तावित आहेत.

राष्ट्रीय सहकार विकास कार्यक्रमांतर्गत मच्छिमार नौकांच्या यांत्रिकीकरणासाठी कर्जाद्वारे अर्थसहाय्य उपलब्ध करून देण्यात येते. सन २०१०-११ मध्ये १९५ नौकांना अर्थसहाय्य उपलब्ध करून देण्यात आले आहे. सन २०११-१२ करीता या कार्यक्रमासाठी रुपये ४२ कोटी इतकी तरतूद प्रस्तावित आहे.

पाटबंधारे विकास क्षेत्रातील प्रगती. २०. सन २०११-१२ या वर्षाकरिता जलसंपदा विभागाला उपलब्ध केलेल्या रुपये ७ हजार ३९३ कोटीपैकी रुपये ६ हजार ३०० कोटी इतकी तरतूद पाटबंधारे प्रकल्पांसाठी करण्यात आली आहे. अंतिम टप्प्यातील प्रकल्प पूर्ण करणे, सिंचनक्षम प्रकल्प तसेच पाणीसाठा निर्मितीच्या प्रकल्पांवर भर देण्याचे धोरण शासनाने स्विकारले आहे. त्यानुसार सन २०१०-११ मध्ये ३०० पेक्षा जास्त प्रकल्प पूर्ण करून १ लक्ष ७५ हजार हेक्टर सिंचनक्षमता निर्माण करण्यात आली. सन २०११-१२ मध्ये सुमारे १५० प्रकल्प पूर्ण करण्याचे नियोजन आहे. सन २०११-१२ मध्ये २ लक्ष हेक्टर पेक्षा जास्त सिंचन क्षमता व ६० अब्ज घनफूट पाणीसाठा निर्माण करण्याचे नियोजन करण्यात आले आहे.

वेगवर्धित सिंचन लाभ कार्यक्रम. २१. केंद्र शासनाच्या वेगवर्धित सिंचन लाभ कार्यक्रमांतर्गत राज्याला आतापर्यंत रुपये ८ हजार ३९ कोटी इतके केंद्रीय सहाय्य प्राप्त झाले आहे. सन २००८-०९ व २००९-१० या आर्थिक वर्षात देशात सर्वाधिक निधी महाराष्ट्राला प्राप्त झाली. सन २०१०-११ या आर्थिक वर्षात केंद्र शासनाकडून

आतापर्यंत रुपये १ हजार २५७ कोटी सहाय्य प्राप्त झाले आहे. सन २०११-१२ मध्ये वेगवर्धित सिंचन लाभ कार्यक्रमांतर्गत एकूण नियतव्ययापैकी रुपये २ हजार ७७२ कोटीचा नियतव्यय उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

जलविद्युत प्रकल्प. २२. राज्यातील विजेची वाढती गरज विचारात घेऊन राज्य शासनाने २५ मेगावॅटपेक्षा कमी स्थापित क्षमतेचे जलविद्युत प्रकल्प खाजगीकरणानून पूर्ण करण्याचे धोरण स्वीकारले आहे. तथापि राज्याच्या जलविद्युत प्रकल्पांकरिता सन २०११-१२ साठी रुपये ३८० कोटीचा नियतव्यय प्रस्तावित आहे.

सार्वजनिक आरोग्य विभागातील २३. आता मी आरोग्य, शिक्षण व इतर मूलभूत गरजांबद्दल माझे प्रस्ताव आपल्यासमोर ठेवीत आहे.

आरोग्य संस्थांची बांधकामे. २३.१ सार्वजनिक आरोग्य विभागांतर्गत स्थापन केलेल्या शहरी आणि ग्रामीण भागातील विविध आरोग्य संस्थांच्या बांधकामासाठी एकूण रुपये २४१ कोटी ९५ लक्षचा निधी सन २०११-१२ मध्ये देण्यात येत आहे.

राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य २४. केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियानाची राज्यात प्रभावीपणे अंमलबजावणी सुरु असून २०११-१२ या वर्षी राज्याच्या वाट्याची अभियान. रुपये १६६ कोटी इतकी रक्कम राज्य शासन देत आहे.

जिल्ह्यातील रुग्णालयातील डॉक्टर व रुग्णांच्या सुविधांमध्ये वाढ करणे. २५. ग्रामीण भागातील रुग्णांना एक्स-रे, इसीजी इत्यादी सुविधा प्राथमिक आरोग्य केंद्रांच्या स्तरावर व रक्तपेढीची सुविधा ग्रामीण रुग्णालयांच्या स्तरावर उपलब्ध करून देण्याचे प्रस्तावित आहे. विविध रुग्णालयांत प्रयोगशाळा, तसेच रुग्ण व त्यांच्या नातेवाईकांसाठी विविध सुविधांमध्ये वाढ करण्याचे प्रस्तावित आहे. त्यासाठी २४ कोटी रुपये इतका निधी देण्यात येत आहे.

वैद्यकीय महाविद्यालय २६. वैद्यकीय महाविद्यालये व रुग्णालयांना प्रगतीपथावर असलेल्या तसेच नवीन बांधकामांसाठी नियतव्यय उपलब्ध करून देण्यात आला आहे. या अंतर्गत ससून सर्वोपचार रुग्णालय, पुणेसाठी रुपये २० कोटी ५० लक्ष, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, नांदेडसाठी रुपये ८ कोटी ३३ लक्ष, कर्करोग रुग्णालय, औरंगाबादसाठी रुपये ५ कोटी ४३ लक्ष आणि शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, औरंगाबादसाठी (घाटी) रुपये २५ कोटी, कस्तुरबा हेल्थ सोसायटी, वर्धा कॅन्सर सेंटर करिता रुपये ६ कोटी तर शासकिय वैद्यकीय महाविद्यालय, नागपूर येथील नवीन ग्रंथालय इमारत बांधकामासाठी रुपये २ कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे. यवतमाळ येथील वैद्यकीय महाविद्यालयाच्या नूतन इमारतीच्या बांधकामासाठीही आवश्यक निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.

बालकांना २७. प्राथमिक शिक्षणाच्या सार्वत्रिकीकरणासाठी केंद्र शासनाने मोफत व 'बालकांना मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम २००९' सक्तीच्या लागू केला आहे. या कायद्याची राज्यात अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. शिक्षण व्यवस्थेत सर्वंकष सुधार व्हावा यासाठी आवश्यक तपशिलवार अधिकार अधिनियम सूचना देण्यात आल्या आहेत. सर्व शिक्षा अभियानांतर्गत केंद्र शासनाकडे २००९: रुपये २ हजार ५०० कोटीचा कार्यक्रम सादर करण्यात आला आहे. या कार्यक्रमासाठी आवश्यक राज्याचा हिस्सा म्हणून रुपये ७८० कोटी इतकी तरतूद प्रस्तावित करीत आहे. राष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षा अभियानांतर्गतही विविध कार्यक्रम हाती घेण्यात येणार आहेत. या योजनेसाठी सन २०११-१२ करिता रुपये ५०० कोटी नियतव्यय प्रस्तावित आहे.

अल्पसंख्याक २८. अल्पसंख्याक समाजातील आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल असलेल्या इयत्ता समाजातील १ ली ते १० वी पर्यंतच्या गुणवत्ताधारक विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी सन विद्यार्थ्यांसाठी २००८-०९ या वर्षापासून मॅट्रीकपूर्व शिष्यवृत्ती योजना सुरु करण्यात आली मॅट्रीकपूर्व शिष्यवृत्ती.

आहे. शिष्यवृत्तीच्या एकूण संख्येपैकी ३० टक्के शिष्यवृत्ती मुलींसाठी राखीव ठेवण्यात आली आहे. सन २०११-१२ या वर्षाकरिता या योजनेसाठी रुपये ४८ कोटी इतकी तरतूद प्रस्तावित आहे.

तंत्रशिक्षण बांधकामे. २९. शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, तंत्र माध्यमिक शाळा आणि तंत्र निकेतने यांच्या बांधकामांसाठी २०११-१२ या वर्षात रुपये ९० कोटींची तरतूद करण्यात आली आहे.

राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमांतर्गत २०११-१२ या वर्षात ८ हजार ३०० गावे/वाड्यांमध्ये पाणी पुरवठा योजना पूर्ण करण्याचे उद्दिष्ट आहे. २०११-१२ करिता जिल्हा योजना व राज्य योजनांतर्गत अनुक्रमे रुपये ४९१ कोटी ४२ लक्ष व रुपये २०८ कोटी ४३ लक्ष इतका नियतव्यय प्रस्तावित आहे.

महाराष्ट्र सुजल व निर्मल अभियानांतर्गत रुपये ४०० कोटी किंमतीच्या पाणी पुरवठा व मलनिःसारण योजनांना मंजूरी देण्यात आली आहे. या अभियानासाठी सन २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये २१३ कोटी नियतव्यय प्रस्तावित आहे. नागरी पाणी पुरवठा व मलनिःसारण योजनेसाठी रुपये १०० कोटी एवढा जादा नियतव्यय २०११-१२ साठी उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. या विशेष निधीतून कोल्हापूर, जालना व अमरावती शहरांच्या कामासाठी निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.

पर्यावरण संतुलन हा केंद्रबिंदू ठेऊन गावाचा शाश्वत विकास साधण्यासाठी ' पर्यावरण संतुलित ग्रामविकास अभियान ' हा कार्यक्रम कार्यान्वित करण्यात आला आहे. या योजनेत गावाच्या कामगिरीचा विचार करून, थेट ग्रामपंचायतींना निधी दिला जाणार आहे. ग्रामस्थांनी या निधीचा विनियोग त्यांच्या नियोजनानुसार पर्यावरणपुरक आणि शाश्वत स्वरूपाच्या

भौतिक मुलभूत सुविधांसाठी वापरावयाचा आहे. या लोकाभिमुख व महत्वाकांक्षी कार्यक्रमासाठी २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये २०० कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे.

पर्यावरण पर्यावरणाचे महत्व लक्षात घेता या विभागासाठी सन २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये १६ कोटींची तरतूद प्रस्तावित करण्यात आली आहे. ऊर्जेची बचत तसेच ग्लोबल वॉर्मिंगसह पर्यावरण जागृती करण्याच्या उद्देशाने जनतेमध्ये जनजागृती कार्यक्रम तर राज्यातील माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळांमध्ये पर्यावरण सेवा योजना राबविण्यात येणार आहे.

राज्याचे युवा धोरण व क्रीडा धोरण ठरविण्याची प्रक्रिया अंतिम टप्प्यात आहे. या धोरणाचे प्रारूप वेबसाईटवर प्रसिध्द करून नागरीकांकडून सूचना मागविण्यात आल्या आहेत. त्या सूचनांचा विचार करून धोरणाला अंतिम स्वरूप देण्यात येत आहे. प्रस्तावित योजनांसाठी रुपये २५ कोटी इतकी प्राथमिक तरतूद करण्यात आली आहे.

राज्य शासनाच्यावतीने आयोजित कुस्ती, कबड्डी, व्हॅलीबॉल, खो-खो स्पर्धांचे अनुदान प्रत्येकी रुपये ५० लक्ष पर्यंत वाढविण्याचा निर्णय राज्य शासनाने घेतला आहे.

प्रत्येक विभागीय मुख्यालयाच्या ठिकाणी रुपये २४ कोटी इतके अनुदान देऊन विभागीय क्रीडा संकुल उभारणीची योजना सध्या प्रचलित आहे. नागपूर ही उपराजधानी असल्याने नागपूर विभागीय क्रीडा संकुलासाठी एकूण रुपये ४० कोटी अनुदान विशेष बाब म्हणून देण्यात येणार आहे.

कुस्तीगिरांच्या
मासिक
मानधनात
वाढ. आहे.

३७. हिंद केसरी, महाराष्ट्र केसरी आदी मानाचे किताब प्राप्त केलेल्या कुस्तीगिरांना देण्यात येणाऱ्या मासिक मानधनात वाढ करण्यात येणार आहे.

३७.१ माजी खासदार, हिंद केसरी, 'जकार्ता वीर' मारुती माने यांचे कुस्तीमधील अमूल्य योगदान विचारात घेऊन त्यांच्या स्मृतीप्रित्यर्थ त्यांच्या कवठेपिराण, तालुका मिरज, जिल्हा सांगली या मूळ गावी त्यांचे स्मारक उभारण्याचा शासनाचा मानस आहे. त्यासाठी आवश्यक ती तरतूद करण्यात येईल.

पुरक पोषण
आहार
योजना.

३८. एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेअंतर्गत आदिवासी ग्रामीण व नागरी प्रकल्पातील अंगणवाड्यांतील ६७ लक्ष ८८ हजार बालके, गरोदर स्त्रिया व स्तनदा माता यांना देण्यात येणा-या सध्याच्या पुरक पोषण आहाराच्या दरामध्ये प्रति दिन प्रति लाभार्थी १ रुपयाने वाढ केली जाणार आहे. त्यासाठी रुपये २११ कोटी अतिरिक्त तरतूद केली जाईल. अंगणवाडी बांधकामासाठी यावेळी भरीव रक्कम ठेवली असून, शहरी भागात अंगणवाड्यांसाठी भाड्याने जागा घेता याव्यात, यासाठीही तरतूद करण्यात येत आहे.

महिलांसाठी
समुपदेशन
केंद्र.

३९. महिलांवर होणाऱ्या अत्याचारांना प्रतिबंध करून त्यांना संरक्षण देण्याच्या दृष्टीने महिला आयोगाच्या सहमतीने जिल्हा परिषदेमार्फत समुपदेशन / मदतकेंद्र सुरू करण्यात येतील. अशी केंद्रे जिल्हा स्तरावर सुरू व्हावीत, यादृष्टीने आवश्यक नियतव्यय उपलब्ध करून देण्यात येईल.

बाल
कामगार.

४०. बालकामगार प्रतिबंधक अधिनियमानुसार मुक्त केलेल्या बालकामगारांना शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी राष्ट्रीय बाल कामगार प्रकल्पान्तर्गत १५ जिल्ह्यात ३३६ शाळा चालविल्या जात आहेत.

२०११-१२ या वर्षाकरिता बाल कामगार निर्मूलनासाठी रुपये १६ कोटी इतका नियतव्यय प्रस्तावित आहे.

अनुसूचित जाती व नवबौद्ध प्रवर्गासाठी
४१. शासनाने अनुसूचित जाती व नवबौद्ध प्रवर्गाकरिता कच्च्या घरांचे पक्क्या घरात रूपांतर करण्याच्या योजनेतर्गत पहिल्या टप्प्यात सर्व दारिद्र्य रेखेखालील लाभार्थींना प्राधान्य देऊन योजनेची अंमलबजावणी सुरु केली आहे. त्यासाठी २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये ८०० कोटी एवढी तरतूद प्रस्तावित आहे.

यशवंतराव चव्हाण मुक्त वसाहत योजना.
४२. विमुक्त जाती व भटक्या जमाती समाजघटकास मुख्य प्रवाहात आणणे गरजेचे आहे, त्यांचे राहणीमान व जीवनमान उंचावण्यासाठी, त्यांना स्थिरता प्राप्त होण्यासाठी 'यशवंतराव चव्हाण मुक्त वसाहत योजना' राबविण्याचा शासनाचा मानस आहे. यामध्ये इतर कोणत्याही शासकीय योजनेचा लाभ प्राप्त न झालेल्या ग्रामीण क्षेत्रातील विमुक्त जाती, भटक्या जमातीच्या दारिद्र्य रेखेखालील व्यक्तींना जमीन उपलब्ध करून घरे बांधून देण्याचा प्रस्ताव आहे. यासाठी सन २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये २० कोटी इतका नियतव्यय प्रस्तावित आहे.

शासकीय वसतीगृह इमारतींचे बांधकाम.
४३. सामाजिक न्याय विभागामार्फत मागासवर्गीय मुला-मुलींसाठी २७१ शासकीय वसतीगृहे कार्यरत आहेत. त्यापैकी १८९ वसतीगृहे भाड्याच्या इमारतीमध्ये आहेत. त्यातील ५२ वसतीगृहांसाठी शासकीय इमारती बांधण्याचे काम सुरु असून त्याव्यतिरिक्त आणखी २५ वसतीगृहांसाठी इमारती बांधण्याचे काम सन २०११-१२ या आर्थिक वर्षामध्ये सुरु करण्यात येईल. यासाठी सन २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये १३५ कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे.

विशेष सहाय्य
योजना.

४४. संजय गांधी निराधार अनुदान योजना, इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजना, यासाठी २०११-१२ वर्षाकरिता रुपये ३८० कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे. लाभार्थींना सहजतेने अनुदान प्राप्त व्हावे, यासाठी स्मार्ट कार्डाचा वापर करून बायोमेट्रिक पध्दतीने अनुदान वाटप करण्याचा कार्यक्रम ठाणे, कोल्हापूर आणि बीड जिल्ह्यात प्रायोगिक तत्वावर हाती घेण्यात आला आहे.

सुवर्ण
महोत्सवी
आदिवासी पूर्व
माध्यमिक
शिष्यवृत्ती
योजना.

४५. आदिवासी जमातीच्या विद्यार्थ्यांची शाळेत नियमित उपस्थिती राहावी, तसेच त्यांची गळती नियंत्रित ठेवता यावी या उद्देशाने राज्यातील इयत्ता १ ली ते १० वी इयत्तांत शिक्षण घेत असलेल्या अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांचा शैक्षणिक तसेच इतर किरकोळ खर्च भागविण्यासाठी ' सुवर्ण महोत्सवी आदिवासी पूर्व माध्यमिक शिष्यवृत्ती योजना ' सन २०१०-११ पासून लागू करण्यात आली आहे. या योजनेकरिता सन २०११-१२ साठी रुपये २२४ कोटी ९७ लक्ष तरतूद प्रस्तावित आहे.

शासकीय
आश्रमशाळा
बांधकाम.

४६. आश्रमशाळांमधील विद्यार्थी निवासी असल्याने त्यांना चांगल्या शैक्षणिक सोयी-सुविधा उपलब्ध व्हाव्यात याकरिता नवीन इमारत संकुल बांधकामाकरिता २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये १९६ कोटी १२ लक्ष तरतूद प्रस्तावित आहे.

अल्पसंख्यांक
विकास.

४७. राज्यातील अल्पसंख्यांकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी विविध कल्याणकारी योजना राबविण्याकरिता सन २०११-१२ या वर्षासाठी भरीव वाढ करून रुपये २७५ कोटी नियतव्यय उपलब्ध करण्यात आला आहे.

स्ते विकास. ४८. राज्याच्या रस्ते विकासासाठी सन २०११-१२ मध्ये रुपये २ हजार ७४९ कोटी एवढा नियतव्यय प्रस्तावित आहे. यापैकी राज्य मार्गासाठी रुपये ७९५ कोटी प्रस्तावित असून, १ हजार ७७५ किलोमीटर रस्तेविकासाचे उद्दिष्ट ठेवण्यात आले आहे. प्रमुख जिल्हा मार्गांच्या बांधणी व इतर कामांसाठी रुपये ७०६ कोटी एवढा नियतव्यय प्रस्तावित असून त्यातून २ हजार किलोमीटर रस्तेविकासाचे उद्दिष्ट आहे.

४८.१ केंद्रीय मार्ग निधी योजनेअंतर्गत सन २०११-१२ या आर्थिक वर्षात रुपये ४३५ कोटी एवढा नियतव्यय प्रस्तावित असून त्यामधून ८५० किलोमीटर रस्ते विकासाचे उद्दिष्ट ठेवण्यात आले आहे.

४८.२ नाबार्ड सहाय्यित रस्तेविकास योजनेअंतर्गत सन २०११-१२ या आर्थिक वर्षात रुपये ५०० कोटी एवढा नियतव्यय प्रस्तावित असून त्यातून २ हजार किलोमीटर रस्ते सुधारणेचे उद्दिष्ट ठेवण्यात आले आहे.

खाजगी- ४९. सद्यःस्थितीत खाजगीकरणांतर्गत रुपये २ हजार ७१ कोटीचे करणांतर्गत स्ते विकास. चौपदरीकरणाचे १० प्रकल्प प्रगतीपथावर असून त्यामधून ६७४ किलोमीटर लांबीचे चौपदरीकरण होणार आहे. रुपये ९ हजार ३०५ कोटीचे चौपदरीकरणाचे २७ प्रकल्प निविदेच्या विविध स्तरावर असून त्यामधून १ हजार ९२३ किलोमीटर लांबीचे चौपदरीकरण होणार आहे. खाजगीकरणांतर्गत चौपदरीकरणाच्या काही प्रकल्पांसाठी वर्धनक्षमता तफावत निधी म्हणून रुपये १५० कोटीची तरतूद सन २०११-१२ च्या आर्थिक वर्षासाठी प्रस्तावित केली आहे.

महाराष्ट्र राज्य ५०. महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळामार्फत रुपये ४ हजार रस्ते विकास ९७० कोटीचे १२ प्रकल्प पूर्ण करण्यात आले असून रुपये ३ हजार ७४० महामंडळ. कोटी किंमतीचे १२ प्रकल्प प्रगतीपथावर आहेत. या प्रकल्पांकरिता देय शासन सहभागार्पैकी यावर्षी रुपये १५० कोटी इतके अर्थसहाय्य देण्याचे प्रस्तावित आहे.

इमारत ५१. इमारत बांधकामासाठी २०११-१२ या वर्षी रुपये १२७ कोटी बांधकाम. नियतव्यय प्रस्तावित असून यामधून ५२ हजार ५०० चौरस मीटर अनिवासी व ११ हजार ५०० चौरस मीटर निवासी इमारतीचे बांधकाम करण्याचे उद्दिष्ट आहे.

ऊर्जा. ५२. डिसेंबर २०१२ पर्यंत खात्रीशीर वीज पुरवठा करून महाराष्ट्र राज्य भारनियमन मुक्त करण्यासाठी महाराष्ट्र शासन कटिबद्ध असून, त्याचाच एक भाग म्हणून महानिर्मितीच्या वीज प्रकल्पांकरिता तसेच महावितरणच्या पायाभूत सुविधा योजनेकरिता निधी देण्यात येणार आहे.

महानिर्मितीचे ५३. २०११-१२ या वर्षात खापरखेडा येथे संच क्रमांक ५, भुसावळ प्रकल्प. संच क्रमांक ४ व ५, या प्रकल्पामुळे १ हजार ५०० मेगावॅट वीज निर्मिती क्षमता उपलब्ध होणार आहे.

५३.१ महानिर्मितीमार्फत उरण गॅस टर्बाईन प्रकल्पातून १ हजार २२० मेगावॅट, भुसावळ, परळी व नाशिक येथील औष्णिक ऊर्जा प्रकल्पातून १ हजार ५७० मेगावॅट, लातूर येथील कोळशावर आधारित १ हजार ३२० मेगावॅट किंवा गॅसवर आधारित १ हजार ५०० मेगावॅट, धोपावे येथील १ हजार ९८० मेगावॅट व दोंडाईचा येथील ३ हजार ३०० मेगावॅटचे प्रकल्प

तसेच चंद्रपूर व शिवाजीनगर तालुका साक्री जिल्हा धुळे येथे १२९ मेगावॅटचे सौर ऊर्जा प्रकल्पाचे काम प्रगतीपथावर आहे. कोराडी व नाशिक येथील प्रकल्पांचे आधुनिकीकरण व नूतनीकरण करण्याचे ठरविले असून, महानिर्मिती कंपनीला या सर्व योजनांकरीता रुपये १ हजार ५०० कोटी देण्यात येणार आहेत.

५४. केंद्र शासनाकडून मिळालेल्या निधीच्या माध्यमातून महावितरण वीज प्रकल्प. संपूर्ण महाराष्ट्रात पायाभूत सुविधा प्रकल्प राबवित आहे. या प्रकल्पामुळे वितरणहानी व वितरणरोहित्रे बिघाडाचे प्रमाण कमी होईल. त्यामुळे, खात्रीशीर वीज पुरवठा करणे शक्य होईल. स्वतंत्र गावठाण फिडर योजनेद्वारे गावातील कमाल भारावर नियंत्रण ठेवता येईल.

५४.१ महावितरण कंपनीच्या सर्व योजनांकरीता शासनाकडून सन २०११-१२ या आर्थिक वर्षाकरीता रुपये ८०० कोटी इतका निधी देण्यात येणार आहे.

महाराष्ट्र ५५. ग्रामपंचायतींनी सौरऊर्जेच्या सहाय्याने सामुदायिक अभ्यासिका ऊर्जा विकास अभिकरण (महाऊर्जा). स्थापन करण्याचा अपारंपारीक ऊर्जा विकासाचा कार्यक्रम २०१०-११ मध्ये राज्यात ३ हजार ७६४ गावामध्ये राबविला. २०११-१२ मध्ये हा कार्यक्रम ४ हजार ४३५ गावांमध्ये राबविण्यात येईल. महाराष्ट्रातील सर्व ग्रामपंचायतींतर्गत हा कार्यक्रम राबविण्याचे शासनाचे उद्दिष्ट आहे. महाऊर्जा कंपनीस या योजनांकरीता रुपये ७५ कोटी इतका निधी २०११-१२ या वर्षात प्रस्तावित आहे.

विशाल उद्योग
प्रकल्प.

५६. जून २००५ मध्ये घोषित विशाल प्रकल्प धोरणाला भरघोस प्रतिसाद मिळत आहे. या धोरणांतर्गत जानेवारी, २०११ पर्यंत १६९ विशाल प्रकल्पांना मान्यता देण्यात आली असून त्यामध्ये रुपये १ लक्ष ४४ हजार ५५६ कोटी एवढी गुंतवणूक व २ लक्ष १५ हजार लोकांना रोजगार मिळणे अपेक्षित आहे. यापैकी १११ प्रकल्प मागास भागात असून त्यातील ७० प्रकल्प मराठवाडा व विदर्भात आहेत. ७८ विशाल प्रकल्पात उत्पादनास सुरुवात झाली आहे. सामूहिक प्रोत्साहन योजनेअंतर्गत लघु, मध्यम, मोठ्या व विशाल प्रकल्पांना २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये ४०० कोटींची तरतूद प्रस्तावित आहे.

नवीन
वस्त्रोद्योग

५७. मोठ्या प्रमाणावर रोजगार निर्मिती करणाऱ्या क्षेत्रांमध्ये कृषि धोरण. क्षेत्रानंतर वस्त्रोद्योग क्षेत्राचा क्रमांक लागतो. संपूर्ण देशात उत्पादित होणाऱ्या कापसापैकी २० टक्के उत्पादन महाराष्ट्रात होते. या कापसावर राज्यातच प्रक्रिया झाल्यास मोठ्या प्रमाणावर रोजगाराची संधी उपलब्ध होईल. त्याअनुषंगाने लवकरच राज्याचे नवीन वस्त्रोद्योग धोरण जाहीर करण्यात येणार आहे. त्यासाठी रुपये १०० कोटी इतका नियतव्यय प्रस्तावित आहे.

यंत्रमाग वीज
अनुदान.

५८. राज्यातील यंत्रमाग उद्योगास प्रोत्साहन देण्यासाठी यंत्रमाग धारकांना वीजदेयकात सवलत देण्यात येते. २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये ५०० कोटींची तरतूद त्यासाठी प्रस्तावित आहे.

जवाहरलाल
नेहरू राष्ट्रीय
नागरी
पुनरुत्थान
अभियान.

५९. जवाहरलाल नेहरू राष्ट्रीय नागरी पुनरुत्थान अभियानांतर्गत राज्यातील ५ नागरी समूहामध्ये ' शहरी गरिबांना मुलभूत सुविधा ' व इतर ८४ शहरांमध्ये 'एकात्मिक गृहनिर्माण व झोपडपट्टी विकास कार्यक्रम' अशी दोन उपअभियाने झोपडपट्टी विकासाकरीता राबविली जात आहेत. आतापर्यंत ३६ हजार ९१३ घरकुले बांधण्यात आली असून ८३ हजार ९५१ घरकुलांची कामे प्रगतीपथावर आहेत. याकरिता रुपये २ हजार ३१९ कोटी इतकी रक्कम खर्च झाली आहे.

५९.१ सन २०११-१२ या वर्षाकरीता या दोन्ही योजनांकरीता केंद्र व राज्य हिश्यापोटी अनुक्रमे रुपये ९८० कोटी ६० लक्ष व रुपये ४५९ कोटी ३९ लक्ष इतका नियतव्यय प्रस्तावित करण्यात आला आहे.

जवाहरलाल
नेहरू राष्ट्रीय
नागरी
पुनर्निर्माण
अभियान.

६०. जवाहरलाल नेहरू राष्ट्रीय नागरी पुनर्निर्माण अभियानांतर्गत नागरी पायाभूत सुविधा निर्मितीसाठी केंद्र शासनाने आतापर्यंत महाराष्ट्राचे एकूण रुपये १२ हजार ४८९ कोटींचे ९३ प्रकल्प मंजूर केले आहेत. लहान व मध्यम शहरांच्या पायाभूत सुविधांच्या विकास कार्यक्रमांमध्ये ८६ शहरांच्या रुपये २ हजार ७०० कोटी किंमतीच्या ९४ प्रकल्पांना मंजूरी दिली आहे. हे सर्व प्रकल्प प्रगतीपथावर आहेत त्यासाठी केंद्र व राज्याचा हिस्सा मिळून २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये २ हजार ५०० कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे.

६०.१ यापैकी काही प्रकल्पातील दरसूचीत वाढ झाल्यामुळे कमकुवत नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांवर पडणारा भार कमी करण्यासाठी दरसूचीतील फरकाच्या ५० टक्के रक्कम शासन 'ड' वर्ग महानगरपालिका व नगरपालिकांना अनुदान स्वरूपात उपलब्ध करून देणार आहे. त्यासाठी रुपये ४०० कोटीची तरतूद उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र
सुवर्णजयंती
नगरोत्थान
महाअभियान.

६१. महाराष्ट्र राज्यातील निवडक शहरांमध्ये महाराष्ट्र सुवर्णजयंती नगरोत्थान महाअभियानांतर्गत १२ प्रकल्पांना मंजूरी दिली असून, त्यासाठी २०११-१२ या वर्षाकरिता रुपये २५० कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे.

मुंबई नागरी
पायाभूत
सुविधा
प्रकल्प.

६२. मुंबई नागरी पायाभूत सुविधा प्रकल्पात प्रथमतः टप्पा-१ अंतर्गत रुपये २ हजार ५०० कोटींची विविध कामे हाती घेण्यात आली. डिसेंबर, २०१० अखेर या कामांवर रुपये २ हजार कोटी इतका खर्च करण्यात आला. टप्पा-२ व टप्पा-३ मध्ये रुपये ६१४ कोटी रकमेची नवीन कामे करण्याचे प्रस्तावित असून छत्रपती शिवाजी आंतरराष्ट्रीय विमानतळास जोडणारा एलीव्हेटेड मार्ग आणि पूर्व मुक्तमार्ग यांची कामे हाती घेण्यात आली आहेत. मुंबई महानगर प्राधिकरण क्षेत्रातही या प्रकल्पाचा विस्तार करून रुपये १ हजार ४०० कोटींची कामे प्रस्तावित असून काही कामे प्रगतीपथावर आहेत.

मुंबई मेट्रो रेल्वे
प्रकल्प.

६३. मुंबई मेट्रो रेल्वे प्रकल्पातील वर्सोवा - अंधेरी - घाटकोपर या प्रथम टप्प्याचे काम प्रगतीपथावर असून ते नोव्हेंबर, २०११ पर्यंत पूर्ण होणे अपेक्षित आहे. चारकोप-वांद्रे-मानखुर्द या दुसऱ्या टप्प्यासाठी केंद्र शासनाने रुपये १ हजार ५३२ कोटी व्यवहार्य तफावत निधी मंजूर केला आहे.

विमानतळ
विकास.

६४. महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी मर्यादित आणि महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ यांच्यामार्फत विमानतळांचे व्यवस्थापन आणि विमानतळांचा विस्तार/विकास करण्यात येतो. अमरावती, जळगाव, सोलापूर, गडचिरोली, कराड, धुळे, राजगुरुनगर व इतर विमानतळांसाठी

सन २०११-१२ या आर्थिक वर्षात रुपये १६२ कोटी एवढा नियतव्यय उपलब्ध करून दिला आहे. मिहान प्रकल्पासाठी रुपये ६९ कोटी एवढा भरीव नियतव्यय प्रस्तावित केला आहे.

पर्यटन ६५. महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळास राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय प्रसिद्धी व प्रचालन. स्तरावरील प्रसिद्धी व प्रचालनासाठी रुपये २५ कोटी देण्यात येणार आहेत.

अष्टविनायक मंदिरे. ६६. अष्टविनायक मंदिर विकासाकरीता रुपये १० कोटी निधीची तरतूद करण्यात येईल.

अखिल भारतीय नाट्य परिषदेच्या विविध प्रकल्पांसाठी रुपये ५ कोटी निधी उपलब्ध करून देणे प्रस्तावित आहे.

कोल्हापूर चित्रनगरी. ६८. मराठी चित्रपट आणि मालिका निर्मितीसाठी प्रोत्साहन मिळावे याकरिता चित्रनगरी कोल्हापूर येथे चित्रीकरणासाठी कलागारे/चित्रीकरण स्थळे उभारणे आणि इतर सुविधा निर्माण करणे याकरिता शासनाकडून विशेष प्रयत्न करण्यात येतील. त्यासाठी प्रारंभी रुपये १० कोटी निधी देण्यात येईल.

किल्ले विकास. ६९. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जीवनाशी निगडीत असलेल्या शिवनेरी, सिंहगड, प्रतापगड आणि रायगड या महत्वाच्या ऐतिहासिक किल्ल्यांचे जतन व संवर्धन करण्याची शासनाची योजना आहे. या किल्ल्यांच्या परिसरात दृकश्राव्य प्रयोग, माहिती व मार्गदर्शन केंद्र आणि पर्यटकांसाठी

इतर सुविधांची आवश्यकता आहे. छत्रपती शिवाजी महाराजांनी उभारलेल्या सिंधुदुर्ग आणि विजयदुर्ग या महत्वाच्या सागरी किल्ल्यांच्या जतन व संवर्धनासाठी निधी उपलब्ध करून देण्यासाठी राज्य शासनाकडून विशेष प्रयत्न करण्यात येतील. ऐतिहासिक किल्ले संवर्धन व जतन यासाठी एकूण रुपये २० कोटी तरतूद करण्यात आली आहे.

बीच सुरक्षा. ७०. महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाकडून कोकण किनारपट्टीवरील निवडक २५ किना-यांवर बीच सुरक्षा यंत्रणा उभारण्याचा प्रस्ताव असून त्याकरिता रुपये १० कोटी देण्यात येतील.

विशेष निसर्ग पर्यटन योजना. ७१. राज्यातील वन्यजीव क्षेत्रामध्ये वाघांच्या व इतर वन्य जीवांच्या दर्शनाचा आनंद घेण्याकरीता वन क्षेत्रामध्ये संरक्षणाची, अधिवास विकासाची व पर्यटकांच्या सुविधा वाढविण्याची कामे हाती घेणे आवश्यक आहे. व्याघ्र प्रकल्प पर्यटनासाठी रुपये २५ कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे. निसर्ग पर्यटनास प्रोत्साहन मिळावे यासाठी गोरेवाडा व गोरेगांव येथील प्राणी संग्रहालयासाठी अनुक्रमे रुपये २० कोटी व रुपये ८ कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे.

गेट वे ऑफ इंडिया ७२. गेटवे ऑफ इंडिया, मुंबई येथून घारापुरी, मांडवा, जेएनपीटी वे ऑफ इंडिया तसेच हार्बर क्रुझिंग अशी प्रवासी/पर्यटक वाहतूक करण्यात येते. गेट वे ऑफ इंडिया येथील अस्तित्वातील जेटी सुविधा प्रवासी वाहतुकीसाठी

अपुरी पडत असून त्यामुळे प्रवाशांना बोटीमध्ये चढ-उतार करणे अडचणीचे ठरत आहे. मुंबई पोर्ट ट्रस्टच्या सहमतीने त्यासाठी तरंगती जेट्टी सुविधा निर्माण करण्याचे प्रस्तावित आहे. याकरिता २०११-१२ मध्ये रुपये ५ कोटी तरतूद प्रस्तावित आहे.

तीर्थक्षेत्र विकास विशेष आराखडा: ७३. सन २०११-१२ मध्ये श्रीक्षेत्र देहू, आळंदी, पंढरपूर, भंडारा डोंगर तसेच पालखी तळ विकास विशेष कृती आराखड्यासाठी रुपये ८५ कोटी, श्री गजानन महाराज श्रीक्षेत्र विशेष कृती आराखड्यासाठी रुपये ५५ कोटी आणि श्रीक्षेत्र मोझरी, तीर्थक्षेत्र विशेष विकास आराखड्यासाठी रुपये २५ कोटी उपलब्ध करून देण्यात येत आहेत. याशिवाय कोल्हापूर येथे महालक्ष्मी शक्तीपीठाच्या ठिकाणी विविध सोयी-सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी क्षेत्रविकास आराखडा तयार करण्यात येत आहे. सन २०११-१२ या वर्षात त्यासाठी रुपये १० कोटी एवढा निधी उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. वलगाव, तालुका व जिल्हा अमरावती येथे संत गाडगेबाबांचे समाधी स्थळ विकसित करून मूलभूत सुविधा उपलब्ध करण्यासाठी आवश्यक निधी उपलब्ध करण्यात येईल.

७३.१ डॉ. पंजाबराव देशमुख यांचे शिक्षण व कृषि क्षेत्रातील योगदान मोलाचे आहे त्याची जाणीव ठेऊन पापळ, जिल्हा अमरावती येथील जन्मस्थळाच्या विकासाचा आराखडा तयार करण्यात येत आहे. त्यासाठी रुपये ५ कोटी एवढा निधी उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

७३.२ सांगली जिल्ह्यातील शिराळा तालुक्यातील निनाईदेवी या ठिकाणी वर्षभर हजारोंनी भाविक आणि पर्यटक भेट देत असतात. त्यांना विविध अत्यावश्यक सोयीसुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी सन २०११-१२ या वर्षात रुपये १ कोटी निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.

७३.३ हजरत ख्वाजा शमना मोहम्मद मीर साहेब दर्गा हा दक्षिण महाराष्ट्रातील एक जागृत दर्गा आहे. दरवर्षी या श्रद्धास्थानास लाखो भाविक भेट देतात. या श्रद्धास्थानास भेट देणाऱ्या भाविकांना विविध सोयीसुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी आवश्यक निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.

चंद्रपूर शहराचा
विकास.

७४. चंद्रपूर शहराला ५०० वर्षे पूर्ण झाली आहेत. आज या शहराची प्रमुख ओळख तिथून महाराष्ट्राला प्राप्त होणाऱ्या २ हजार ५०० मेगावॉट विजेमुळे आहे. तथापि, संपूर्ण महाराष्ट्राला वीज उपलब्ध करून देत असताना, या शहराच्या पायाभूत सुविधांवर मोठा ताण पडतो आहे. या शहराच्या प्रदूषणाची पातळीही बरीच वर आहे. त्याचे विपरीत परिणाम या शहरावर होत आहेत.

७४.१ राज्यात निर्मिती आणि विक्री होणाऱ्या विजेवर अधिक शुल्क वा कर आकारून त्या निधीतून वीज निर्मिती केंद्र असलेल्या शहरांच्या किंवा गावांच्या पायाभूत सुविधांत सुधारणा करण्याचा निर्णय घेण्यात येत आहे. यामुळे महानिर्मितीची औष्णिक विद्युतनिर्मिती केंद्र असलेल्या चंद्रपूर,

परळी, पारस, भुसावळ, एकलहरे, कोराडी, खापरखेडा तसेच खाजगी औष्णिक विद्युत निर्मिती केंद्र असलेल्या शहर व गावातील विकासकामांना मोठी मदत होईल. चंद्रपूर शहराच्या तीव्र समस्या लक्षात घेता, त्या शहराचा सर्वांगीण विकास करण्यासाठी रुपये २५० कोटीचा तीन वर्षांचा आराखडा तयार करण्यात येईल. मी त्याकरिता रुपये २५ कोटी एवढा नियतव्यय राखून ठेवला आहे.

पोलीसदल ७५. केंद्र पुरस्कृत पोलीस दल आधुनिकीकरण योजना २०००-०१ आधुनिकीकरण. पासून राबविण्यात येत आहे. या योजनेसाठी २०११-१२ या वर्षाकरिता आवश्यक तरतूद उपलब्ध करून देण्यात येईल. तसेच १३ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशींच्या अनुषंगाने पोलीस प्रशिक्षणाच्या इमारत बांधकामासाठी तसेच पोलीस प्रशिक्षणासाठी साधनसामग्री खरेदी, शस्त्रे, मोटार वाहने इत्यादीसाठी यावर्षी रुपये ५५ कोटी ७५ लक्ष तरतूद प्रस्तावित आहे. कारागृह इमारत बांधकामासाठी व कारागृहातील सुरक्षेमध्ये सुधारणा करण्यासाठी रुपये ३५ कोटी प्रस्तावित आहेत.

पोलीसांच्या निवासी व कार्यालयीन इमारतींच्या बांधकामासाठी निवासी व कार्यालयीन इमारतींचे बांधकाम. ७६. पोलीसांच्या निवासी व कार्यालयीन इमारतींच्या बांधकामासाठी २०११-१२ करिता अनुक्रमे रुपये ११५ कोटी ३४ लक्ष व रुपये १०० कोटी ४७ लक्ष इतकी तरतूद प्रस्तावित आहे. याद्वारे पोलीसांसाठी यावर्षी सुमारे ६ हजार निवासस्थाने उपलब्ध होतील.

सी.सी.टी.एन. एस.प्रकल्प. ७७. केंद्र शासनाने ११ व्या पंचवार्षिक योजनेमध्ये 'क्राईम अॅण्ड क्रिमीनल ट्रॅकिंग नेटवर्क सिस्टिम' ही योजना कार्यान्वित केली आहे. या योजनेअंतर्गत देशातील विविध पोलीस ठाणी तसेच वरीष्ठ अधिका-यांची

कार्यालये नेटवर्क सिस्टिमद्वारे जोडण्यात येणार आहेत. या प्रकल्पास केंद्र शासनाची नुकतीच मान्यताही मिळाली आहे. केंद्र शासनाकडून यासाठी रुपये ८५ कोटी ६५ लक्ष एवढा निधी प्राप्त होणार आहे. राज्य शासनही त्यासाठी आवश्यक तरतूद उपलब्ध करून देईल.

मुंबईतील सुरक्षा व्यवस्था. ७८. मुंबई शहरातील कायदा व सुव्यवस्था बळकट करण्याच्यादृष्टीने संपूर्ण शहरात सी.सी.टी.व्ही. यंत्रणा बसविण्याचा शासनाचा मानस आहे. या अंतर्गत मुंबई शहरात टप्प्या-टप्प्याने सुमारे ५ हजार सीसीटीव्ही कॅमेरे बसविण्याचे प्रस्तावित आहे. हा प्रकल्प बांधा, वापरा व हस्तांतरण या तत्वावर राबविला जाईल.

विधान भवन, मुंबई इमारतीची सुरक्षा व्यवस्था बळकट मुंबई येथील इमारतीची सुरक्षा व्यवस्था बळकट करणे. ७९. विधान भवन, मुंबई इमारतीची सुरक्षा व्यवस्था बळकट करण्यासाठी अद्यावत सुरक्षा साधने खरेदी करण्यात येणार आहेत. त्याकरीता अंदाजे रुपये ५ कोटी एवढा खर्च अपेक्षित असून त्याची तरतूद सन २०११-१२ या वित्तीय वर्षात प्रस्तावित करण्यात आली आहे.

महसूल विभागाच्या प्रशासकीय इमारतीची बांधकामे. ८०. महसूल क्षेत्रिय स्तरावरील तहसिल व प्रशासकीय इमारतींच्या बांधकामासाठी सन २०११-१२ या वर्षासाठी रुपये १४३ कोटी ८५ लक्ष इतकी तरतूद उपलब्ध करण्यात आली आहे. या तरतूदीमधून अपूर्ण अवस्थेतील ६० कामे व नवीन २१७ कामे हाती घेण्यात येतील.

राज्य शासकीय गोदाम बांधकाम. ८१. चार महिन्यांची अन्नधान्य साठवणुक क्षमता निर्माण करण्याच्या दृष्टीने पुढील पाच वर्षात आवश्यक साठवणुक क्षमता तयार करण्याकरीता बृहत आराखडा तयार करण्यात आला आहे. त्यातील पहिल्या टप्प्यात नवीन शासकीय गोदाम बांधकाम व नूतनीकरणाकरीता सन २०११-१२ मध्ये रुपये ४० कोटी निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.

न्यायालयां- ८२. राज्यात विविध ठिकाणी न्यायालयांसाठी इमारती व
करिता
पायाभूत
सुविधा. न्यायाधिकांसाठी निवासस्थाने बांधली जातात. सन २०११-१२ यावर्षाकरिता
त्यासाठी रुपये ११७ कोटी नियतव्यय प्रस्तावित आहे. या वर्षात सुमारे ३०
कामे पूर्ण होणे अपेक्षित आहे.

ई-गव्हर्नन्स. ८३. पुणे, नागपूर, लातूर, नांदेड आणि सिंधुदुर्ग या ५ जिल्ह्यात ७
ठराविक सेवा पुरविण्यासाठी प्रायोगिक तत्वावर 'ई-जिल्हा प्रकल्प'
राबविण्यात येणार आहे. माहिती व तंत्रज्ञान विभागासाठी २०११-१२ करिता
रुपये ४० कोटीची तरतूद प्रस्तावित करण्यात आली आहे.

मराठी भाषेच्या ८४. शासनाने महाराष्ट्र राज्य स्थापनेच्या सुवर्ण महोत्सवी वर्षात
विकासासाठी स्वतंत्र मराठी राजभाषा मराठीच्या सर्वांगीण समृद्धीसाठी तसेच वेगवेगळ्या प्रशासकीय
विभागात कार्यरत असलेल्या, मराठी भाषेशी निगडीत संस्था आणि मंडळे
एकाच छत्राखाली आणण्यासाठी स्वतंत्र मराठी भाषा विभाग स्थापन केला
आहे. सन २०११-१२ या वर्षात मराठी भाषा विभागांमार्फत विविध योजना
राबविण्यासाठी आवश्यक तरतूद करण्यात आली आहे.

८४.१ महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा भागात मराठी भाषेच्या विकासासाठी
सार्वजनिक ग्रंथालय व वाचनालयांसाठी अर्थसहाय्य म्हणून रुपये ३ कोटी
एवढा निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.

माहिती व ८५. सन २०१०-११ या वर्षापासून दुर्मिळ छायाचित्रांचे फोटो
जनसंपर्क. डिजीटलायझेशन व दुर्मिळ माहितीपटांचे जतन करण्याचे काम हाती घेण्यात
आले आहे. माहिती व जनसंपर्क विभागासाठी सन २०११-१२ या वर्षाकरिता
एकूण रुपये ४८ कोटी ९ लक्ष इतकी तरतूद प्रस्तावित आहे.

महाराष्ट्र
विधानमंडळ
अमृत
महोत्सवी
सोहळा २०११-
१२.

८६. मुंबई विधानपरिषदेची पहिली बैठक मंगळवार दिनांक २० जुलै १९३७ रोजी तसेच मुंबई विधानसभेची पहिली बैठक दिनांक १९ जुलै १९३७ रोजी पुणे येथे झाली होती. महाराष्ट्र विधानमंडळाच्या उभय सभागृहांच्या स्थापनेस ७४ वर्षे पूर्ण होऊन महाराष्ट्र विधानमंडळ अमृत महोत्सवी वर्षात पदार्पण करणार आहे.

८६.१ महाराष्ट्र विधानमंडळाच्या अमृत महोत्सवी वर्षात उभय सभागृहांचा संयुक्त अमृत महोत्सवी सोहळा दिनांक १९ जुलै २०११ ते दिनांक २० जुलै, २०१२ या कालावधीत साजरा करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे. यात परिसंवाद, विधानमंडळाचा इतिहास, इतर प्रकाशने आदी उपक्रमांचा समावेश असेल. या प्रयोजनार्थ २०११-१२ या वर्षात रुपये ७ कोटी एवढी तरतूद प्रस्तावित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र
विधान
मंडळाच्या
अमृत
महोत्सवी
वर्षानिमित्त
विधान भवन,
मुंबई, नागपूर
तसेच
मॅजेटिक
आमदार
निवास, मुंबई
या इमारतींचे
नूतनीकरण.

८७. विधानमंडळाच्या कामकाजाचे विस्तारत असलेले स्वरूप लक्षात घेता विधान भवन, मुंबई तसेच नागपूर येथील इमारतींमध्ये संरचनात्मक बदल करणे आवश्यक झाले आहे. मॅजेटिक आमदार निवास इमारतीचे देखील नूतनीकरण करावयाचे आहे. ही कामे तीन टप्प्यात करावयाची असून त्याकरीता २०११-१२ या वित्तीय वर्षात रुपये २५ कोटी एवढी तरतूद प्रस्तावित करण्यात आली आहे.

८८. वार्षिक योजना सन २०११-१२ संबंधी, योजना आयोगासमवेत अंतिम चर्चा झालेली नाही. परंतु, मंत्रीमंडळ नियोजन उपसमितीच्या निर्णयानुसार राज्याच्या योजनेचे आकारमान रुपये ४१ हजार ५०० कोटी

इतके ठरविण्यात आले आहे. या आकारमानाच्या १०.२ टक्के प्रमाणे रुपये ४ हजार २३३ कोटी एवढी रक्कम अनुसूचित जाती उपयोजनेसाठी आणि ८.९ टक्के प्रमाणे रुपये ३ हजार ६९३ कोटी ५० लक्ष एवढी रक्कम आदिवासी उपयोजनेसाठी देण्यात आली आहे. जिल्हा सर्वसाधारण योजनेसाठी रुपये ४ हजार ३१९ कोटी ५० लक्ष देण्यात आले असून मागील वर्षाच्या तुलनेत त्यात रुपये ५०० कोटींची वाढ करण्यात आली आहे.

राज्याची
वित्तीय स्थिती

८९. मार्च, २०१० मध्ये अर्थसंकल्प सादर करताना रुपये ९७ हजार ४३ कोटी महसूली जमा अपेक्षित केली होती. वर्षभरातील महसूल संकलनाचा कल पाहता सुधारीत अंदाज रुपये १ लक्ष ७ हजार १५९ कोटी एवढा निश्चित केला आहे. वर्षाच्या सुरुवातीस महसूली खर्च रुपये १ लक्ष ४ हजार ६९८ कोटी इतका अपेक्षित होता. सुधारीत अंदाजात हा खर्च रुपये १ लक्ष १२ हजार ८४६ कोटी इतका निश्चित केला आहे. परिणामी वर्षाच्या सुरुवातीस अपेक्षित रुपये ७ हजार ६५४ कोटीची महसूली तूट काही प्रमाणात कमी होऊन ती रुपये ५ हजार ६८८ कोटीवर आलेली दिसते.

८९.१ सन २०११-१२ या वर्षाचे महसूली उत्पन्न रुपये १ लक्ष २१ हजार ५०३ कोटी एवढे अपेक्षित आहे. महसूली खर्च रुपये १ लक्ष २१ हजार ४४५ कोटी एवढा आहे. मला सांगण्यांस आनंद होतो की, परिणामी महसूली तूट पूर्णपणे भरून काढली आहे, शिवाय रुपये ५८ कोटी महसूली अधिक्क अपेक्षित आहे.

८९.२ केंद्र शासनाने कर्ज उभारणीची मर्यादा स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ३ टक्के एवढी निर्धारित केली आहे. तथापि, वित्तीय शिस्तीचा भाग म्हणून स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १.९३ टक्के एवढेच कर्ज उभारण्याचे मी प्रस्तावित करीत आहे.

आता मी अर्थसंकल्पाच्या भाग २ कडे वळतो.